

تأثیر اقلیم بر خصوصیات مرفولوژی و کانی‌های رسی خاکها در مناطق پوشیده از درختان جنگلی محمد علی بهمنیار^۱

درجه حرارت و بارندگی دو عامل اقلیمی بسیار مهم و موثر در تشکیل و تکامل خاک هستند، در دامنه شمالی البرز مرکزی عوامل یاد شده بر حسب فاصله از سطح دریا متغیر می‌باشد یعنی با افزایش ارتفاع از سطح دریا میزان درجه حرارت کاهش و مقدار بارندگی افزایش و سپس کاهش می‌یابد. در این دامنه پوشیده از درختان جنگلی سه ناحیه اقلیمی مختلف، *udic - thermic*، *udic - mesic*، *xeric* مورد شناسائی قرار گرفت که موجب تغییراتی در خواص و مشخصات خاک خواهند شد.

هدف:

۱ - شناخت خواص و مشخصات خاکهای موجود در این نواحی با ویژگی‌های اقلیمی مذکور.

۲ - تأثیر عوامل مختلف اقلیمی بر خواص مرفولوژیکی، فیزیکوشیمیایی و کانی‌های رسی.

۳ - توسعه و تعمیم خواص و مشخصات شناسائی شده در نواحی اقلیمی مشابه.

در هر ناحیه اقلیمی یک واحد فیزیوگرافی کوه با مواد مادری سنگ آهک انتخاب و تعدادی نیمرخ خاک در موقعیت‌های مختلف حفر و تشریح گردید. سپس از نیمرخ‌های حفر شده در راس قله (*summit*) ضمن تعیین خصوصیات مرفولوژیکی، به منظور بررسی بیشتر خصوصیات فیزیکوشیمیایی و کانی‌های رسی نمونه‌برداری صورت پذیرفت.

نتایج بدست آمده نشان داد که در ناحیه اقلیمی *udic - thermic* آهک از افق‌های سطحی شسته شده و به قسمت‌های عمیقی نیمرخ خاک انتقال یافت، رس‌ها نیز پس از انتقال در افق تحت الارضی تجمع یافتند. در افق سطح بدلیل تجمع و تجزیه لاشبرگها، مواد آلی به میزان قابل توجهی حضور دارند (*Calcic Argiudolls*) و کانی‌های رسی به ترتیب ایلیت، مونت موریلونیت و ورمی کولیت هستند. در این ناحیه بدلیل وجود رطوبت و حرارت مناسب، شرایط برای انتقال آهک و رس آماده بوده و همچنین کانی‌های ایلیت و کلری به مونت موریلونیت تبدیل شدند.

در ناحیه اقلیمی *xeric - mesic* بدلیل پائین بودن میزان بارندگی و دما شرایط برای شستشوی آهک مهیا نشد، و در نتیجه رس هم انتقال نیافته است (*Typic Calcixerpts*)، کانی‌های رسی به ترتیب عبارتند از ایلیت، کلریت، مونت موریلونیت و ورمی کولیت. بعلاوه در ناحیه اقلیمی *udic - mesic* به لحاظ افزایش میزان بارندگی و وجود پوشش جنگلی انبوه‌تر، آهک از محدوده نیمرخ خاک شسته شده

^۱ عضو هیأت علمی دانشکده علوم کشاورزی - دانشگاه مازندران.

و متعاقب آن رس‌ها به افق تحت‌الارض انتقال و تجمع یافتند. در افق سطحی با تجمع و افزایش ماده آلی افق مالیک تشکیل گردید (Typic Argiudolls). کانی‌های رسی به ترتیب عبارتند از: مونت مریلونیت، ایلیت و ورمی کولیت.

بنابراین با افزایش میزان بارندگی و درجه حرارت، رس ایلیت به ورمی کولیت و مونت مریلونیت تبدیل شده اما در نواحی با میزان بارندگی کمتر و درجه حرارت پائین‌تر این تغییرات خیلی کمتر و کانی‌های غالب ایلیت و کلریت می‌باشند.